

Política i generositat: l'obra intel·lectual de David Vilaseca

quaderndelesidees.press/politica-i-generositat-lobra-intel·lectual-de-david-vilaseca/

June 14, 2015

L'obra acadèmica de David Vilaseca, desenvolupada en tres monografies —*The Apocryphal Subject*¹, *Hindsight and the Real*² i *Queer Events*³ ofereix una sèrie d'intervencions de gran transcendència en els estudis hispànics, la teoria *queer* i la teoria crítica, basades en la lectura atenta (*close reading*) de l'autobiografia, la ficció i la filmografia del segle XX en castellà, català i francès. Vilaseca, bàsicament —i apassionadament— interessat per les qüestions relatives a la subjectivitat, estructura els seus llibres també a l'entorn de la reflexió sobre el que és polític.

‘Hindsight and the Real’

Començaré per la segona publicació acadèmica de Vilaseca, *Hindsight and the Real: Subjectivity in Gay Hispanic Autobiography*, publicada el 2003. L'inici de *Hindsight* proporciona un primer tast del rigor amb què Vilaseca aborda tota la seva recerca. Ben lluny de l'aridesa del llenguatge que caracteritza molta literatura acadèmica, el desenvolupament dels seus referents teòrics esdevé un duel retòric, una contundent exhibició de la solidesa del seu discurs. *Hindsight* és, en part, una defensa entusiasta de les teories psicoanalítiques de Jacques Lacan —particularment en el vessant desenvolupat per Slavoj Žižek—, i la seva rellevància en la comprensió de l'individu i específicament en les interpretacions de l'autobiografia hispànica homosexual. En el seu llibre, Vilaseca proposa —i practica— una interpretació de la literatura —i de la teoria— que, deliberadament i de manera bastant desafiament, s'aparta del que ell considera el corrent principal dels “estudis culturals” (HR 23). La introducció narra la següent anècdota: «En una de les meves últimes conferències a la Universitat de Southampton el 1997 —escriu Vilaseca— en què havia parlat sobre Reinaldo Arenas i Lacan, un col·lega del Departament d'Anglès em va preguntar amb suspicàcia: “Com pots parlar de l'homosexualitat de Reinaldo Arenas sense tenir en compte l'especificitat cultural cubana?” La meua resposta va ser: “Com pots parlar de Lacan des d'un Departament d'Anglès?” (HR, 19)».

Vilaseca denuncia la presumpció de superioritat amb què els crítics angloamericans se senten autoritzats a establir la “diferència” i parlar des d’una posició d’universalitat, mentre neguen a “altres” aquesta mateixa posició privilegiada. Així mateix, rebutja qualsevol aproximació a la subjectivitat dirigida per una “política d’identitat”. Escriu: «En el meu treball, estic infinitament més interessat a reconèixer les diferències *en* els individus i *en* els grups socials...» (HR 21). La seva interpretació de *Antes que anochezca* de Reinaldo Arenas és un bon exemple d’aquest enfocament, ja que se centra en les esclertes i les llacunes del text, abans que en res que pugui ser indicatiu per al lector d’“especificitat cultural”.

Tornant a un fragment de *Antes que anochezca*, on Vilaseca analitza la representació de la sida en l’autobiografia, primer de tot cal posar de relleu que la columna vertebral del discurs al llarg de *Hindsight and the Real* —com indica el títol del llibre, de fet, inequívocament— és la importància que s’atribueix a la noció del “Real” —el nucli prediscursiu que, segons Lacan, tant resisteix com excedeix l’“Ordre Simbòlic” (HR, 22-3). Als tres capítols dedicats a *Antes que anochezca*, Vilaseca assenyalava que la sida representa dins el text “una petita part del Real” (HR, 101). Com posa de relleu, en tot cas, la sida *com a tal* només s’anomena fugaçment, malgrat que l’autor va escriure el llibre patint els efectes del VIH. Com diu Vilaseca: «Aquesta absència, en un llibre el procés d’escriptura del qual [...] va estar tan profundament i extensament condicionat per l’estat de salut de l’autor, representa el principal senyal (el principal “síntoma”) que en el camp de la psicoanàlisi clàssica hem d’intentar elucidar» (HR, 98).

Vilaseca ens empeny —m’empeny a mi, si més no— a aturar-nos en fragments o temes del text que jo prèviament havia passat per alt. En les seves apassionades lectures atentes de l’autobiografia d’Arenas i altres s’implica en un projecte intel·lectual i ètic.

‘Queer Events’, Badiou i la història

En el seu últim llibre, *Queer Events: Post-Deconstructive Subjectivities in Spanish Writing and Film, 1960s-1990s* —publicat pòstumament el 2010—, Vilaseca analitza certa quantitat de textos culturals espanyols del que n’hauríem de dir la “llarga transició” a la democràcia, acotant el seu marc teòric a un reduït nombre de filòsofs europeus contemporanis. El fet que estigui centrat en la subjectivitat enllaça aquest llibre amb els seus títols primerencs; no obstant això, aquí Vilaseca fa un acostament més definitiu a les teories postdeconstructives i es distancia de l’interès per “l’altre”, com es pot veure en algunes parts de *Hindsight and the Real*, per prioritzar, fins i tot celebrar, “l’universal”. A *Queer Events*, continua aprofundint intensament en la psicoanàlisi, un cop més amb Lacan i Žižek com a referents. Però també s’abeura en la filosofia de Deleuze, Giorgio Agamben i Alain Badiou. D’aquest últim, n’agafa el concepte d’“esdeveniment”, que estructura el llibre. Segons Vilaseca, «cadascun dels autors i textos espanyols sobre els quals he cridat l’atenció constitueixen un “esdeveniment”, per dret propi dins el *milieu* sociohistòric del qual emergien, un *milieu* que pot ser àmpliament identificat com el de la Transició Espanyola del Franquisme a la Democràcia» (QE, 5).

A risc d'incórrer en una simplificació teòrica barrorera, i partint de la interpretació que fa el mateix Vilaseca de Badiou, resumeixo l'"esdeveniment" com «una ruptura autènticament fundacional amb l'ordre establert» (QE, 66). En paraules de Badiou, «l'esdeveniment ens empeny a decidir una nova manera de ser». ((4. Alain Badiou, *Ethics: An Essay on the Understanding of Evil*. Traducció i introducció de Peter Hallward. Londres i Nova York: Verso, 2001 [1998], 41-2. Versió castellana: Badiou, Alain. *La ética: ensayo sobre la conciencia del mal*. Mèxic: Herder.))

L'últim capítol de *Queer Events* està dedicat a l'escriptor i acadèmic Alberto Cardín.

Vilaseca explica que l'escriptura sense concessions i rotundament antiliberal sobre sida i sexualitat d'Alberto Cardín és un exemple del refús total del futurisme reproductiu que, seguint l'especialista *queer* nord-americà Lee Edelman, Vilaseca veu com «el necessari imperatiu ètic *queer*», tant en relació amb l'homofòbia com amb la política d'identitat homosexual. (QE, 185) D'altra banda, Vilaseca se centra en els aspectes transgressors de l'obra tant acadèmica com creativa de Cardín per posar en valor, des del punt de vista intel·lectual i polític, la paròdia i la crítica càustica contra les subtils reivindicacions de puresa política fetes tant per ETA com pels seus detractors. *Sin más ni más* —així com la lectura que en fa Vilaseca— enfoca una llum *queer* sobre ETA, escarnint implícitament els models de gènere i sexuals ultratradicionals a partir dels quals s'havia fundat i funcionava l'organització, i proporcionant una alternativa a les fantasies sexuals que abunden en representacions de les dones membres d'ETA a *El País*, als escrits de Jon Juaristi⁴ i altres llocs. Aquí hi ha un paral·lelisme amb Cardín, que va desafiar el silenci al voltant del VIH i la sida a les pàgines d'*El País* i en l'entorn de la nova *intelligentsia* democràtica, fet que posa en evidència un significatiu dèficit democràtic en la construcció de la ciutadania sexual.

Contrastem el llegat d'ETA amb l'eclosió aïllada i en solitud amb què es mostra el capellà Antonio Roig en la seva trilogia autobiogràfica publicada a finals dels anys setanta. Aquests llibres, diu Vilaseca, van contribuir a obrir una esquerra en l'*statu quo* homofòbic de la Transició, de tal manera que van crear un nou espai social en el qual només vint anys més tard un altre capellà reconegut homosexual va poder criticar obertament l'homofòbia de l'Església amb el suport de la seva congregació (QE, 87-89).

'The Apocryphal Subject'

Al llarg de la seva obra acadèmica, David Vilaseca va estar, en les seves pròpies paraules, «infinitament més interessat per les diferències *en* el subjecte o el grup social, que no per les diferències *entre* individus o grups». En aquest sentit la seva recerca constitueix un important revulsiu en la crítica, la història i els estudis culturals hispànics. Cal parlar de la influència de la psicoanàlisi lacaniana, especialment la importància del "Real" tal com va desenvolupar el concepte Slavoj Žižek en la seva obra, juntament amb el gir cap a la veritat i l'universalisme de la filosofia d'Alain Badiou en particular, com un "esdeveniment" en el món polític i intel·lectual de la darrerietat del

segle XX i els inicis del segle XXI. Vilaseca es va mantenir apassionadament fidel a aquest “esdeveniment” al llarg de la seva carrera. Una passió que emergeix a cada una de les pàgines de les seves tres monografies.

Per anar acabant, voldria tornar al primer títol, *The Apocryphal Subject: Masochism, Identification and Paranoia in Salvador Dalí's Autobiographical Writings*, publicat el 1995 i basat en la tesi doctoral de l'autor. En molts aspectes i pel fet que se centra exclusivament en un únic subjecte —Dalí—, el llibre representa l'experiència més intensa de Vilaseca en la seva dedicació a les interpretacions autobiogràfiques antihumanístiques i inspirades en la psicoanàlisi. De fet, en força moments de la seva lectura m'he sentit francament admirada per l'entrega incansable de Vilaseca enfront de l'ego desconcertant que es manifesta en les autorepresentacions de Dalí. El meu moment preferit de tot el llibre és una cita segons la qual Dalí va replicar al cineasta Luis Buñuel, ofès per algunes paraules que el pintor havia escrit sobre el seu amic en la seva autobiografia: «*iEscucha, he escrito este libro para hacerme un pedestal a mí mismo! ¡No para hacértelo a ti!*» (AS, 67). I no obstant això, fidel a la seva dedicació a la contralectura, Vilaseca revela empatia i honestedat envers el subjecte. En particular, defensa l'obra de Dalí contra «[...] un tipus de crítica humanística que, incapaç de copsar el caràcter múltiple, contradictori i [auto]subversiu de la personalitat de Dalí, les seves opinions públiques i la seva obra, opta per reduir-ne la interpretació a la literalitat d'una explicació totalitzadora i paralitzant» (As, 35).

Confesso que tinc menys paciència que Vilaseca amb la fascinació que sentia Dalí pel feixisme. Però comparteixo el seu escepticisme envers l'obra acadèmica o —no cal dir-ho— periodística, que adopta un punt de partida clarament polític i a la vegada ignora l'evidència d'ambivalència o ambigüïtat, i en particular ignora el lloc de la fantasia i l'inconscient en totes les formes de l'art, la política i la crítica, incloent-hi la nostra mateixa.

La selecció que he escollit per a aquesta conferència, a risc d'oferir una visió esbiaixada de la recerca de Vilaseca, fa un recorregut per la seva obra posant de relleu alguns dels seus interessos teòrics i culturals en detriment d'altres. Sóc particularment conscient que he dedicat menys atenció a la importància de la influència del feminisme i dels pensadors *queer*, entre els quals les dues autores que més pes han tingut en l'obra de Vilaseca han estat Jacqueline Rose i Judith Butler⁵. Tampoc he investigat la important influència del filòsof Gilles Deleuze, especialment en relació amb el temps⁶, i he optat per centrar-me en vessants menys coneguts d'una història única. En queden molts encara per explicar.

Al final de *The Apocryphal Subject*, Vilaseca assenyala que els escrits de Salvador Dalí ens interroguen sobre la naturalesa del subjecte «de la manera més estimulante, complexa i generosa» (QE, 217). És d'aquesta manera com jo descriuria l'obra del mateix David Vilaseca.

Conferència en memòria de David Vilaseca a la Royal Holloway, Universitat de Londres, el 29 d'octubre de 2013. Traducció de Marta Prats.

1. 1. David Vilaseca, *The Apocryphal Subject: Masochism, Identification and Paranoia in Salvador Dalí's Autobiographical Writings*. Nova York: Peter Lang, 1995. D'ara endavant, citat dins el text com a AS. ↵
2. 2. David Vilaseca, *Hindsight and the Real: Subjectivity in Gay Hispanic Autobiography*. Peter Lang: Berna, 2003. D'ara endavant, citat dins el text com a HR. ↵
3. 3. David Vilaseca, *Queer Events: Post-Deconstructive Subjectivities in Spanish Writing and Film, 1960s-1990s*. Liverpool: Liverpool University Press, 2010. D'ara endavant, citat dins el text com a QE. ↵
4. 5. Carrie Hamilton, 'Melancholy Men and Mythic Women: Jon Juaristi's *El bucle melancólico: historias de nacionalistas vascos*.' *Hispanic Research Journal* 3, 1 (Febrer 2002): 43-59; i *Women and ETA: The Gender Politics of Radical Basque Nationalism*. Manchester: Manchester University Press, 2007. ↵
5. 6. Veg. especialment David Vilaseca, *The Apocryphal Subject: Masochism, Identification and Paranoia in Salvador Dalí's Autobiographical Writings*. Nova York: Peter Lang, 1995; i *Hindsight and the Real: Subjectivity in Gay Hispanic Autobiography*. Peter Lang: Berna, 2003. ↵
6. 7. Veg. especialment David Vilaseca, *Queer Events: Post-Deconstructive Subjectivities in Spanish Writing and Film, 1960s-1990s*. Liverpool: Liverpool University Press, 2010, cap. 1 i 4. ↵

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avís legal i política de privacitat](#).

Carrie Hamilton

Professora d'història a la Universitat de Roehampton (Londres). Els seus principals camps de recerca són la història de gènere, la sexualitat i el feminisme, la violència política i el conflicte així com la història d'Espanya i Amèrica Llatina. És l'autora de *Sexual Revolutions in Cuba: Passion, Politics, and Memory [...]*

[Llegir més](#)

